

ԱՂԲԻԻՐ-Ի
ԽՄԲԱԳԻՒՆ

410

411

412

413

414

415

416

417

825
ՈՒ-51

XXV-ԱՄԵՆԱԿԻ
ԱՌԹԻԻ

1908 թ ԴԵԿՏ 23-ԻՆ

Персональный мастерской
Е. В. Торь-Аракалани
Гвардейская ул. № 7

№ 256

Handwritten marks and signature

8210
ԼԵ-ՏԻ
ԿՏ

ՎԵՐԱԾԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ
անդրաճիկ ^{Ուկրաին} Աւեր
ՏԻԳՐԱՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆԻՑ
18 ՀՈՅԵՄ 1918 Ք. ԹԻՖԼԻՍ

Ն Ե Ղ Ղ Օ Ն

ԵԻ

Պ Ե Տ Բ Ե Զ Բ

1002
6544
4

2004

Уйда. Нелло и Патрант

ԹԻՖԼԻՑ

Տպար. Յ. Մարտիրոսյանցի. || Тип. И. Мартиросянца.

Орбелиановская ул., д. № 12.

1897

Доз. ценз. Тифлисъ, 3 апрѣля 1897 г.

Ա.

եւոն և Պատրաշը մէն-մե-
նակ մնացին աշխար-
հիս երեսին: Նրանք
մտերիմ բարեկամներ
էին: Նեւոն փոքրիկ
տղալ էր, իսկ Պատրա-
շը մեծ շուն: Թէպէտ
երկուսն էլ միեւնոյն տարիքն ունէին՝ բայց մէ-
կը դեռ մանուկ էր, իսկ միւսը արդէն ծերա-
ցած: Նրանք իրանց ամբողջ կեանքը զրեթէ
միասին էին անց կացրել: Երկուսն էլ անտէր
մնացած որբեր էին, և երկուսին էլ միեւնոյն
ձեռքն էր կերակրել: Այսպէս էր սկսուել նրանց

ճանօթութիւնը, որ օրէցօր աճելով՝ փոխուեց անկեղծ ու մտերիմ բարեկամութեան:

Նրանք կենում էին գիւղի ծայրին մի խրճիթում, որ շրջապատուած էր ընդարձակ դաշտերով և ոսկեգոյն արտերով: Ամբողջ գիւղը բաղկացած էր մի տասը-քսան տնակներից, մուգ-կանաչ ու բաց-կապույտ փեղկերով և ճերմակ ներկած պատերով, որ ձիւնի նման պըսպղում էին արևի տակ:

Գիւղի մէջտեղում, մամռապատ բլրակի վրայ, կար մի քամու ջաղաց, որ նոր եղած ժամանակ ներկուած է եղել կարմիր գոյնով. իսկ այժմ՝ քամու և վատ եղանակների ազդեցութիւնից՝ գոյնը կորցրել սևացել էր: Նա շատ տարօրինակ էր պտոյտ գալիս. թւերը մի քիչ պտոյտ էին գալիս՝ մէկ էլ կանգ առնում և յետոյ՝ նորից էին սկսում պտոյտ գալ, կարծես ծերութիւնից շուտ-շուտ յոգնում էին: Չնայելով սրան՝ նա ծառայում էր բոլոր շրջակայ գիւղերին: Գիւղացիներն այնքան սովոր էին իրանց ջաղացին՝ որքան իրանց հին եկեղեցուն. ոչ ուրիշ ջաղաց էին գնում աղուն աղալու և ոչ ուրիշ եկեղեցի էին գնում պատարագ տեսնելու:

Եկեղեցին էլ շինուած էր հէնց ջաղացի դիմաց. նա մի հատիկ դանդ ունէր, որ ամեն օր առաւօտեան, ճաշին և երեկոյեան զարկում էր և տխուր ձայն էր հանում:

Նրա տխուր ձայնը հասնում էր մինչև այն խրճիթը, ուր ապրում էին Նելլօն ու Պատրաշը, որոնք իրանց փոքր հասակից սովոր էին այդ ձայնին:

Խրճիթը պատկանում էր խեղճ ծերունի ֆովհաննէս Պասսին, որ մի ժամանակ զինուոր էր եղել և լիշում էր պատերազմի բոլոր սարսափները: Նրա բոլոր վաստակը պատերազմից այն եղաւ, որ ոտը վիրաւորեց և ամբողջ կեանքում կաղ մնաց:

Երբ ծերուկ Պասսը ութսուն տարին էր մտել՝ նրա աղջիկը մեռաւ, թողնելով երկու տարեկան մի տղայ՝ Նելլօ անունով: Ծերուկը ինքը պէտք է նրա հոգսը քաշէր. և նա իւր փոքրիկ թուներիկին ինամք տանելով՝ շատ սիրեց նրան:

Նրանց խրճիթը հողաշէն էր, դաժով սուղած. նա աղքատ, բայց շատ մաքուր էր. նրա չորս կողմը պարտէզ էր, ուր բուսնում

էին լոբի, դդում և ուրիշ բանջարեղէններ։
Նրանք շատ և շատ աղքատ էին, այն-
պէս որ յաճախ ուտելու բան չէին ունենում։
Ծերունին շատ սիրում էր երեխային, որ գե-
ղեցիկ, ազնիւ և քնքոյշ բնաւորութիւն ունէր։
Նրանք շատ գոհ էին լինում՝ երբ մի կտոր
չոր հաց էին ունենում և միայն այն էին
խնդրում Աստծուց, որ Պատրաշն էլ միշտ ի-
րանց հետ լինի։

Եթէ նա սատկէր կամ հեռանար նրանցից՝
նրանք այլևս չէին կարողանալ ապրել, որով-
հետեւ ծերունի Պաասը անկարող էր աշխատել,
իսկ Նելլօն դեռ ևս փոքր էր։

Պատրաշը մի մեծ դեղին շուն էր, ամուր
կազմուածքով, երկար ականջներով, ծուռ-ծուռ
ոտներով և լայն ուժեղ թաթերով. նա այն
տեսակ շներիցն էր, որոնց մարդիկ բանեցնում
են, որոնց աշխատեցնում են քարքարոտ փո-
ղոցներում, զանազան գործեր են կատարել տալիս,
մինչև որ խեղճերը չդիմանալով իրանց ծանր
աշխատանքներին՝ վերջ ի վերջոյ սատկում են
փողոցներում։ Պատրաշի ծնողներն էլ այս տե-
սակ շներից էին, այնպէս որ նա արդէն ման-

կութիւնից սովոր էր կրել ամեն տեսակ նեղու-
թիւններ։ Նա դեռ հազիւ մի տարեկան կլլի-
նէր, երբ նրան էփան գնով ծախեցին մի
մանրավաճառի-չարչիի, որ շրջում էր գիւղէ
գիւղ մանր ապրանքներ ծախելու։

Նրա տէր չարչին կոպիտ, չար, հարբե-
ցող մարդ էր։ Նա իւր սալակին բարձում էր
ծաղկամաններ, կաթսաներ, դոյլեր և կաւէ,
թիթեղէ, պղնձէ ուրիշ զանազան առարկաներ.
այս բոլորը պարտաւոր էր քաշել խեղճ Պատ-
րաշը, իսկ չարչին իւր սև չիբուխը ծխելով՝
անհոգ գնում էր նրա կողքից և ճանապարհին
ինչքան պանդուկ որ պատահէր՝ մտնում էր
խմելու։

Բարեբախտաբար ասեմ թէ դժբախտաբար՝
Պատրաշը շատ ուժեղ էր։ Նա չէր սատկում,
այլ կարողանում էր դիմանալ այս դառն կեան-
քին։ Կրում էր ծանր բեռներ, քաղց և ծա-
րաւ, տոթ և ցուրտ, ծեծ և հաչկոյանք։

Ամբողջ երկու տարի այսպէս անց կացրեց
ծանր աշխատանքի մէջ։

Մի անգամ Պատրաշը դարձեալ քաշում
էր իւր սալակը փողոտ, ձանձրալի ճանապար-

հով: Ամարային շոգ օր էր. սալակը ծանր էր
և ամբողջապէս բեռնաւորուած էր կաւէ և
թիթեղէ ամաններով: Տէրը գնում էր շան
կողքից և երբեմն-երբեմն մտրակով խփում էր
նրան, որ շուտ-շուտ գնայ. յոգնած կենդանին
ամեն մի հարուածից ամբողջ մարմնով ցնցւում էր:

Սալակի ծանրութիւնից, արեւի այրող
ճառագայթներից և մտրակի հարուածներից
խեղճ Պատրաշը ուժասպառ էր եղել: Նա
քաղցած ու ծարաւ էր, ամբողջ օր էր, որ ոչ
կերել էր, ոչ խմել: Յանկարծ նա տատանուեց՝
վէր ընկաւ և բերանին փրփուր երևաց:

Նա ընկած էր սպիտակ, փոշոտ ճանա-
պարհի մէջտեղը, արեւի այրող ճառագայթների
տակ: Նա սաստիկ յոգնել էր: Տէրը՝ հայհոյանք
էր որ թափում էր նրա գլխին. բօթում էր
ոտով, խփում էր դագանակով. բայց կարծես
Պատրաշն այլևս չէր զգում ոչ նրա հայհոյանք-
ները և ոչ հարուածները:

Մանրավաճառը կարծեց թէ շունն արդէն
սատկել է և անօգուտ են իւր հայհոյանքներն
ու փայտի հարուածները. նա յետ արաւ նրա
վրայի սարքը, ձգեց նրան խոտերի մէջ և

փնթփնթալով ու անիծելով՝ սալակը քաշ տու-
եց սարն ի վեր, թողնելով սատկող շունը մըր-
ջիւնների և ագռաւների կերակուր:

Մանրավաճառն այսպէս շտապում էր՝ ո-
րովհետեւ հետևեալ օրը մօտակայ քաղաքում
տօնավաճառ կար, և նա կամենում էր այնտեղ
վաղօրօք մի լաւ տեղ բռնել: Նա սաստիկ զայ-
րացած էր, որովհետեւ ստիպուած էր անձամբ
քաշել սալակը մինչև տօնավաճառը: Նրա
մտքովն անգամ չանցկացաւ կանգնել և զոնէ
վերջին անգամ հայեացք ձգել սատկող շան
վրայ, որովհետեւ Պատրաշն այլ ևս իրան պէտ-
քական չէր: Նա վճռեց որ ճանապարհին հէնց
որ մի անտէր մեծ շուն պատահի՝ բռնէ և
լծէ սալակին: Թէպէտ մանրավաճառը Պատ-
րաշին շատ էժան գնով էր ձեռք բերել և
երկու տարի շարունակ — ամառ, ձմեռ, լաւ ու
վատ եղանակներին եղան նման աշխատեցրել,
բայց այժմ թողեց Պատրաշին և հեռացաւ,
մտածելով, թէ չարժէ մի տատկող շան համար
ժամանակ և փող կորցնել:

բ.

Պատրաշն ընկած էր ձորում խոտերի մէջ: Այդ օրը ամենքն շտապում էին դէպի տօնավաճառը և Պատրաշի մօտից շատերն էին անցնում թէ՛ ոտով և թէ՛ ձիով. բայց նրանցից ոչոք ուշադրութիւն չէր դարձնում նրա վրայ, կարծելով թէ սատկած է:

Բայց ահա՛ զուգուած—զարդարուած գիւղացիներից յետոյ անցաւ մի թույլ ու կաղ ծերունի: Նրա կերպարանքը շատ խղճալի էր. հազին ունէր շատ հին ու մաշուած շոր և հազիւ էր շարժւում փոշոտ ճանապարհով: Նա Պատրաշին նկատելով՝ կանգ առաւ և զարմացմամբ նայեց իւր շուրջը. յետոյ ցած իջաւ դէպի խոտաւէտ ձորը և կարեկցութեամբ զննեց շանը:

Ծերունու հետ կար և մի փոքրիկ տղայ,

կարմիր թշերով, սև-սև աչքերով և շէկ մազերով, որ թփերի միջից աչքերը չուած նայում էր խեղճ Պատրաշին:

Այսպէս եղաւ փոքրիկ Նելլօի և Պատրաշի առաջին հանդիպումը: Ծերունի Գաասը մեծ դժուարութեամբ հասցրեց այդ թշուառ շունը իւր փոքրիկ խրճիթը: Ծերունին նրա վրայ այնպէս խնամք տարաւ, որ Պատրաշը շատ շուտով կազդուրուեց և կանգնեց իւր հաստ ու ամուր թաթերի վրայ:

Թէ՛ ծերունին և թէ՛ մանուկը շատ սիրով և փաղաքշանքով էին վարւում նրա հետ: Խրճիթի մի անկիւնում յարդից անկողին պատրաստեցին: Նրանք ուշադրութեամբ ականջ էին դնում նրա շնչառութեանը, կամենալով իմանալ, արդեօք կենդանի է թէ ոչ: Իսկ երբ շունը ոտի կանգնեց և առաջին անգամ բարձրաձայն հաջեց՝ նրանք ուրախութիւնից քիչ էր մնում լաց լինէին: Փոքրիկ Նելլօն մեծ հրճուանքով զարդարում էր նրա պարանոցը ծաղկի հիւսակներով և համբուրում էր նրա գունչը իւր թարմ վարդագոյն շրթունքներով:

Երբ Պատրաշը բոլորովին կազդուրուեց և

ոյժը տեղը եկաւ՝ նոր տէրերը նոյնպէս սկսեցին նրան աշխատեցնել. բայց այժմ նրա մեծ և խելացի աչքերը զարմանք էին արտայայտում, թէ ինչո՞ւ առաջուայ նման իրան ծեծով ու հայհոյանքով չեն զարթեցնում, և նա այն օրից դէպի իւր նոր տէրերը զգաց ջերմ սէր, որ պահպանեց մինչև վերջը:

Պատրաշը երախտագէտ էր, ինչպէս և բոլոր շները: Նա պառկած տեղից իւր խելօք և բարի աչքերով դիտում էր իւր բարեկամների ամեն մի շարժումը:

Ամեն առաւօտ ծերունի Գաասը կով պահող գիւղացիների կաթը սալակով տանում էր քաղաք ծախելու: Գիւղացիներն այս գործը յանձնում էին ծերունի Գաասին. նրանք գիտէին, որ նա ապրուստի ուրիշ միջոց չունի. բացի սրանից գիւղացիներն ուրախութեամբ նրան էին յանձնում իրանց կաթը, որովհետև գիտէին որ ծերունին ազնիւ ու արդար մարդ է. իսկ իրանք պարապում էին իրանց գործերով: Բայց այս աշխատանքը ծերունու համար հետզհետէ ծանրանում էր: Գիւղից մինչև քաղաք մի վերստ կըլինէր. ութսուներեք տարեկան

ծերունու համար դժուար էր բեռնաւորուած սալակը այնքան ճանապարհ քաշել:

Պատրաշը ծաղկի հիւսակը պարանոցին՝ արևի տակ պառկած դիտում էր, թէ ինչպէս ծերունին տանում-բերում էր կաթնով կճուճները:

Մի առաւօտ դեռ ծերունին չէր մօտեցել սալակին, որ Պատրաշն արդէն կանգնած էր սալակի առաջ, կարծես ուզում էր ցոյց տալ, թէ ինքը պատրաստ է վաստակել այն հացը, որ իւր հիւանդ ժամանակ իբրև ողորմութիւն տալիս էին իրան: Սկզբում Յովհաննէս Գաասը խղճում էր շանը, նա կարծում էր թէ անխիղճ բան է շունն այնպիսի ծանր գործի դնելը:

Բայց Պատրաշը յամառ էր. երբ տեսաւ որ իրան չեն ուզում լծել՝ նա փորձեց սալակը իւր ատամներով քաշ տալ: Այն ժամանակ ծերունին կատարեց իւր ազատած երախտագէտ շան ցանկութիւնը, և այս օրից սկսած միշտ շունն էր կաթը քաղաք տանում:

Քանի-քանի անգամ, ձմեռ ժամանակ, Յովհաննէս Գաասը օրհնում էր այն ժամը, երբ պատահեց ձորի մէջ շունչը փչող շանը: Ինքը շատ ծեր էր և տարէցտարի ուժից ընկ-

նում էր. ուստի նրան շատ դժուար կըլինէր ձիւնապատ և սառցապատ ճանապարհով քաշել սալակը՝ եթէ այս ուժեղ և աշխատասէր ընկերը իրան չօգնէր:

Պատրաշը, այն սարսափելի կեանքից յետոյ, որ անց էր կացրել իւր նախկին տիրոջ մօտ՝ այժմ շատ գոհ և երջանիկ էր: Նա առանձին ուրախութեամբ քաշ էր տալիս թեթև, բաց-կանաչագոյն սալակը որ բարձած էր պղնձէ փայլուն ամաններով, իսկ իւր կողքից կաղալով գնում էր բարի ծերունին:

Ճաշից յետոյ ժամը երեքին կամ չորսին Պատրաշը իւր գործը վերջացնում էր և բոլորովին ազատ էր լինում: Նա կարող էր արևում ձգուած քնել, դաշտերում թափառել, խաղալ ու վազվզել Նելլօի կամ իւր ընկեր շների հետ: Նա շատ երջանիկ էր:

Նրա նախկին տէրը, մի ինչ-որ կռուի ժամանակ, տօնավաճառում սպանուել էր. այնպէս որ այժմ ոչոք չէր որոնում և անհանգիստ չէր անում Պատրաշին իւր նոր և սիրելի տանը:

Այսպէս անցաւ մի քանի տարի:

Յովհաննէս Պասսը, որ վաղուց անառողջ

էր, բոլորովին թուլացաւ և կաթուած ստացաւ. ուստի այլ ևս չէր կարողանում սալակի հետ գնալ: Այն ժամանակ փոքրիկ վեց տարեկան Նելլօն, որ լաւ ծանօթ էր քաղաքին և շատ անգամ ուղեկցել էր պապին՝ նրա տեղն անցաւ: Այնուհետև նա էր տանում կաթը, փողերը ստանում և բաժանում տէրերին այնպիսի մի լրջութեամբ, որ ամենքը հիանում էին:

Փոքրիկ Նելլօն մի սիրուն տղայ էր՝ սեւորակ ու խելօք աչքերով, կարմիր թշերով, ոսկեգոյն երկար գանգուրներով, որոնք ծածկում էին նրա ուսերը: Նկարիչները հիացած էին այս խմբակի վրայ. — կանաչ սալակը՝ պղնձէ ամաններով, մեծ շիկագոյն շունը՝ իւր գեղեցիկ սարքով, փոքրիկ տղան՝ փայտէ մեծ հողաթափներով. նկարիչները շատ անգամ կանգնեցնում էին նրանց և նկարում:

Նելլօն և Պատրաշը այնպէս լաւ և ուրախ էին կատարում իրանց գործը, որ երբ ամառն եկաւ՝ Յովհաննէս Պասսը դարձեալ նրանց էր քաղաք ուղարկում: Իսկ ինքը իրա համար նստում էր դռանը, ննջում էր արևում և հանգիստ սրտով սպասում նրանց վերադար-

ձին: Երբ նրանք տուն էին վերադառնում՝
խսկոյն արձակում էին Պատրաշի լուծը, և նա
ուրախ հաջողով սկսում էր վազվզել, իսկ Նել-
լօն հպարտ-հպարտ պաամում էր իւր պապին
օրուայ անցքերը: Այնուհետև բոլորը միասին
ուրախ նստում էին ճաշի, որ լինում էր հաց
ու կաթ, կամ ապուր: Երբ արևը մայր էր
մտնում՝ նրանք հանգիստ պառկում էին քը-
նելու. իսկ ծերունին մեղմ աղօթք էր մրմնջում:

Այսպէս անցնում էին օրեր ու տարիներ:
Նելլօն և Պատրաշը իրանց բախտաւոր էին
զգում, մանաւանդ զարունն ու ամառը նրանք
շատ ուրախ էին անց կացնում:

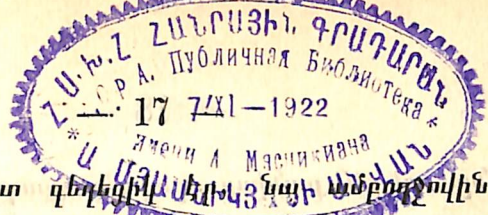
Նրանք սովորութիւն ունէին գործից յե-
տոյ ջրանցքի ափին պառկել խոտի վրայ ու
դիտել, թէ ինչպէս ծանր բեռնաւորուած նա-
ւերը կամաց լողում էին նրանց մօտով և կար-
ծես իրանց հետ բերում էին ծովային թարմ օդ:

Չմեռը նրանց կեանքը աւելի ծանր էր
լինում: Նրանք այն ցուրտ եղանակին պէտք է
վեր կենային դեռ լոյսը չբացուած. շատ ան-
գամ այնպէս շտապում էին, որ չէին կարողա-
նում կուշտ ուտել: Քարունն ու ամառը նրանց

խրճիթը շատ գեղեցիկ էր անարդար
ծածկուած էր կանաչ խաղողի որթերով: Իսկ
ձմեռը այդ փոքրիկ խրճիթի ճեղքերից քամին
ներս էր փչում և երբեմն էլ ջուրը ներս էր
լցում, յատակը ծածկում և սառչում էր:

Բայց նրանք չէին տրտնջում. մանուկը
փայտէ ոտնամանները հագին, շունն էլ իւր
առողջ թաթերով, բոժոժների ուրախ ձայնի
ուղեկցութեամբ՝ աշխուժով գնում էին սառցա-
պատ դաշտով: Պատահում էր որ քաղաքում
որևէ բարի կին տալիս էր նրանց կերակուր
կամ մի կտոր հաց. երբեմն էլ առատաձեռն
վաճառականներից մէկը միքանի կտոր փայտ
էր ձգում սայլակը. կամ իրանց գիւղացի կա-
նաչքը մի-մի անգամ փոքր ինչ կաթ էին
տալիս, — ահա այդ ժամանակ նրանց ուրախու-
թեանը չափ չէր լինում: Նրանք վաղ էին
տալիս ձիւնապատ դաշտերով և ուրախ ճչոցով
տուն ընկնում:

Այսպէս նրանք բախտաւոր էին: Պատրաշն
երբեմն ճանապարհին պատահում էր շների,
որոնք ծեծի ու հայհոյանքների ենթարկուած՝
գիշեր-ցերեկ աշխատում էին անդադար, իսկ

1001
159

Նրանցից մի քանիսը ցրտից ու քաղցից սատկում,
վէր էին ընկնում փողոցներում. նրանց տեսնե-
լիս՝ Պատրաշն իրան համարում էր ամենա-
երջանիկ արարածը աշխարհիս վրայ և ուրա-
խութեամբ կատարում էր իւր պարտաւորու-
թիւնը:

«Արդեօք ի՞նչ է պատահում նրան», — մտածում էր Պատրաշը: Նրա խելքով՝ փոքրիկ երեխան այնպէս լուրջ չպիտի լինէր, ուստի ամեն կերպ աշխատում էր, որ Նելլօն իւր հետ թափառի արևափայլ դաշտերում կամ փողոցներում: Բայց Նելլօն դարձեալ գնում էր եկեղեցի:

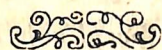
Աւելի յաճախ նա մտնում էր քաղաքի մեծ եկեղեցին, որտեղ շատ երկար էր մնում, այնպէս որ ժամասացութիւնից յետոյ ծառաները գալիս դուրս էին հանում նրան, որ եկեղեցու դռները փակեն: Այն ժամանակ միայն Նելլօն աւկամայ դուրս էր գալիս և շանը զրկելով՝ համբուրում էր նրա դունչը և ամեն անգամ միևնոյն անհասկանալի խօսքերը կրկնում. «Ա՛խ, Պատրաշ, ի՛նչպէս կըցանկայի նրանց տեսնել»: — «Այդ ո՞ւմն է ուզում տեսնել», կարծես մտածում էր Պատրաշը, իւր խելացի ու մեծ-մեծ աչքերով նրան նայելով:

Մի անգամ պահապանը դուրս եկաւ եկեղեցուց և դուռը մոռացմամբ բաց թողեց: Զուներ դէպքից օգուտ քաղելով՝ ներս ընկաւ եկեղեցի: Պատրաշը վերջապէս տեսաւ Նելլօին, որ ծունկ չոքած սուրբ սեղանի առաջ՝ անթարթ

աչքով նայում էր Վերափոխման պատկերին, որի մօտ կախուած էին երկու ուրիշ պատկերներ: Նելլօն զգուշութեամբ դուրս տարաւ իւր ընկերօջը և լալագին ասաց.

— Ի՛նչ սարսափելի բան է, Պատրաշ, որ ես չեմ կարող նրանց տեսնել միայն այն պատճառով, որ աղքատ եմ և չեմ կարող վճարել: Ես հաւատացած եմ, որ երեւելի նկարիչ Ռուբէնսը ո՛չ միայն հարուստների համար է նկարել, այլ ամենքի համար. այն-ինչ՝ նրա հրաշալի նկարները ցոյց են տալիս միայն փող ու նեցողներին: Ա՛խ, Պատրաշ, ինձ թւում է, որ ուրախութիւնից կըմեռնէի, եթէ գոնէ մի անգամ կարողանայի նրանց վրայ նայել:

Պատրաշն այժմ հասկացաւ, թէ բանն ինչո՞ւմն է. բայց ինչո՞վ կարող էր օգնել իւր փոքրիկ ընկերօջը. — որտեղից գտնէր այն փողը, որ Նելլօն վճարէր և մտնէր Ռուբէնսի նկարները տեսնելու: Երկուսն էլ այս լաւ էին հասկանում, բայց և այնպէս՝ երեխան ցանկանում էր որևէ կերպով նրանց տեսնել:

Գ.

Մեկուն իւր խելք ու միտքը տուել էր նկարչութեան: Երբ նա սալակի կողքից անց էր կենում հին քաղաքի միջով, մտքով վերանում էր դէպի այն հրաշալի աշխարհը, որտեղ թագաւորում էր երևելի նկարիչ Ռուբէնը: Նեկուն այդ ընկերներին բոլորովին մոռանում էր աշխարհը. չէր զգում որ ինքը մերկ, քաղցած ու յոգնած է: Այս խեղճ, անգրագէտ որբ երեխան նկարչութեան մեծ տաղանդ ունէր, բայց այս բանը դեռ ոչոք չգիտէր և մինչև անգամ ինքն էլ չէր հասկանում:

Միայն նրա անբաժան ընկեր-Պատրաշն էր տեսնում, թէ ինչպէս Նեկուն քարերի վրայ նկարում էր այն բաները, ինչ որ տեսնում էր. շատ անգամ լսում էր, թէ ինչպէս նա գիշերները շշնջում էր Ռուբէնի անունը. նա տես-

նում էր, թէ ինչպէս Նեկուն զմայլած դիտում էր վերջալոյսի և արշալոյսի մեղմ փայլմունքը և ինչպէս նրա աչքերը ցոլում էին ուրախութիւնից: Այսպիսի ընկերներին Նեկուն փաթաթուում էր շանը, և նրա փայլող աչքերից հոսած ջերմ արտասուքները ողողում էին Պատրաշի երեսը:

— Նեկո, ասում էր երբեմն ծերունի Յովհաննէսը, ես հանգիստ կըմտնէի գերեզման՝ եթէ իմանայի, որ դու մի խրճիթի և մի կտոր հողի տէր կըդառնաս:

Տուն ու տեղ ունենալը ծերունու համար ամենամեծ երջանկութիւն էր, և նա իւր սիրելի թոռանը սրանից աւելի լաւ բան չէր կարող ցանկանալ: Բայց Նեկոին ամենևին չէր գրաւում գիւղական կեանքը. նրա խելք ու միտքն այն էր, որ երևելի նկարիչ դառնար: Նրա երևակայութեանը պատկերանում էին հրաշալի տեսարաններ, և ամեն գեղեցիկ բան նրան հրապուրում էր: Այս բոլորը միայն Պատրաշին էր յայտնի, որովհետև Նեկուն միայն նրան էր հաղորդում իւր գաղտնիքները՝ երբ քաղաք էին գնում, կամ երբ միասին պառկած էին լինում ջրի ափին, խշխշուն եղէգների մէջ:

Այսպիսի ցանկութիւնները դժուար է խօսքերով արտայայտել և ամենքը չեն էլ հասկանայ: Եթէ ծերունուն յայտնի լինէին Նելլօի այս երազները՝ նա շատ պիտի շփոթուէր, որովհետեւ նա գեղարուեստի մասին իսկի հասկացողութիւն չունէր. պանդոկներում կախ արած կոպիտ ու հասարակ նկարները նրա համար նոյնքան գեղեցիկ էին, որքան Ռուբէնսի ամենահրաշալի նկարները:

Նելլօն իւր ցանկութիւնները բացի Պատրաշից յայտնում էր նաև փոքրիկ Ալօիզին, որ ապրում էր բլրակի վրայ եղած հին ջաղացում: Նրա հայրը ջաղացպան էր և գիւղի մէջ ամենաուսուր մարդն էր համարւում: Փոքրիկ Ալօիզան մի շատ սիրուն աղջիկ էր՝ կլոր ու առողջ դէմքով, մեծ ու սևորակ աչքերով: Նա պարզամիտ և ուրախ երեխայ էր և ամենից շատ սիրում էր Նելլօի և նրա հաւատարիմ ընկեր Պատրաշի հետ խաղալ: Նրանք միասին վազվզում էին դաշտերում, ձնագնդի էին խաղում, ծաղիկներ ու պտուղներ էին քաղում, երբեմն միասին գնում էին գիւղի հին եկեղե-

ցին և յաճախ նստում էին ջաղացպանի տանը վառարանի առաջ:

Մի անգամ Ալօիզի հայրը՝ Կօգէզը, որ մի բարի, բայց փոքր ինչ կոպիտ մարդ էր, հանդիպեց հետեւեալ գեղեցիկ տեսարանին: Ջաղացի ետեւը ընդարձակ մարգագետնի վրայ նստած էր իւր փոքրիկ աղջիկ Ալօիզան, Պատրաշը կողքին պառկած՝ գլուխը դրել էր նրա ծնկանը, երկուսն էլ զարդարուած էին ծաղկէ պսակներով. իսկ Նելլօն սրանց դիմացը նստած՝ ածուխով նրանց պատկերները նկարում էր մի մաքուր սպիտակ տախտակի վրայ:

Ջաղացպանը կանգ առաւ և նայեց նկարին. պատկերն անքան նման էր, որ ջաղացպանը ապշած մնաց: Բայց շուտով նրա շփոթութիւնն անցաւ. նա յանդիմանեց Ալօիզին, որ փոխանակ մօրն օգնելու, թափառում է անգործ, և տուն ուղարկեց լեղապատառ ու արտասուող աղջկան: Յետոյ դարձաւ դէպի Նելլօն և տախտակը խլեց նրա ձեռից:

— Ի՞նչ յաճախ ես պարապում այսպիսի լիմար բաներով, հարցրեց նա. նրա խօսուածքի ձևը կոպիտ էր և ձայնը զոդում էր:

— Ես ինչ որ տեսնում եմ՝ նկարում եմ, երկչոտութեամբ շշնջաց Նելլօն և սաստիկ կարմրելով գլուխը կախ ձգեց:

Ջաղացական մի բոպէ լուռ մնաց. յետոյ Նելլօին մի արծաթ զրամ տուեց ասելով.

— Դու ժամանակդ դուր ես վատնում. անայս փողը և պատկերն ինձ տուր, այդ շատ նման է աղջկաս, կնոջս մեծ բաւականութիւն կը պատճառէ:

Նելլօի դէմքից կարմրութիւնն անցաւ. նա գլուխը վեր բարձրացրեց և ուղիղ Կօզէզի երեսին նայելով՝ պարզութեամբ ասաց.

— Մօտդ պահիր և՛ փողը, և՛ պատկերը. դուք շատ անգամ էք ինձ բարութիւն արել: Յետոյ Պատրաշին կանչեց և դաշտով տուն գնացին:

Կօզէզը տուն ուղևորուեց վրդովուած:

— Չպէտքէ թոյլ տալ Ալօիզին, որ այնպէս յաճախ խաղ անէ այն տղայի հետ, ասաց նա կնոջը, մեր աղջիկը նրա ընկերը չէ: Ալօիզան հարուստ է, իսկ նա աղքատ:

— Բայց նա ազնիւ ու բարի տղայ է, ասաց կինը, հիացած նայելով պատկերին, որ

կախեց վառարանի վերև, ժամացոյցի և խաչելութեան պատկերի մէջտեղը:

— Ճիշտ է, ասաց Ջաղացականը, գարեջրի բաժակը դատարկելով:

— Ուրեմն ինչո՞ւ միասին չխաղան, երկչոտութեամբ հարցրեց կինը:

— Խելքիդ դու մի տար, բանը մի անգամ են ասում. ասացի որ նրանք յարմար ընկերներ չեն, կոպիտ կերպով ընդհատեց Ջաղացականը:

Ալօիզին այլ ևս Նելլօի մօտ չէին թողնում: Նելլօն այս բանը նկատեց և շատ վիրաւորուեց: Նա չէր հասկանում թէ ինքը ինչ յանցանք է գործել, որ այնպէս անարդար կերպով են վարուում իւր հետ: Բայց նա հպարտ և զգայուն երեխայ էր. ուստի ինքն էլ դադարեց Ջաղացը գնալուց. և երբ փոքրիկ Ալօիզան երբեմն Նելլօի մօտ էր վազում և մտերմութեամբ նրա ձեռը բռնում՝ այն ժամանակ Նելլօն ժպտն երեսին ասում էր.

— Սիրելի Ալօիզա, մի գար ինձ մօտ և մի բարկացնիր հօրդ. նա չէ ուզում, որ ինձ հետ լինիս, կարծում է թէ ես քեզ ծուլութիւն եմ սովորեցնում:

Նեյլօն կարծում էր թէ ջաղացականն ան պատճառով բարկացաւ նրա վրայ, որ նա համարձակուել էր Ալօիզի պատկերը նկարել:

Առաջ՝ տուն դառնալիս՝ սովոր էր ջաղացի մօտ կանգ առնել և բարևել նրա մէջ ապրողներին. այդ ժամանակ Ալօիզան իւր փոքրիկ ու սպիտակ ձեռք դուրս էր հանում պատուհանից և Պատրաշին մի ոսկոր կամ հացի կտոր ձգում: Իսկ այժմ շունը տխուր նայում էր ջաղացի փակ դռանը, երեխան էլ նրա մօտով անցնում էր շտապ-շտապ, դառնացած սրտով: Աղջիկն այդ ժամանակ գործը ձեռին՝ նստած էր լինում վառարանի մօտ և երբ տեսնում էր, թէ ինչպէս նրանք անց են կենում՝ լաց էր լինում, և արտասուքը թափւում էր նրա ձեռագործի վրայ:

Քանի գնում էր երեխաներն այնքան ուշուշ էին տեսնւում. նրանց առաջուկը պարզութիւնն ու զուարթութիւնը վաղուց անյայտացել էր: Բայց փոքրիկ տախտակը դեռ կախուած էր նրանց վառարանի վերև և Նեյլօն չէր կարողանում հասկանալ, թէ ինչո՞ւ իւր նկարն ընդունեցին, իսկ իրան վռնդեցին: Բայց նա

չէր տրտնջում. նա սովոր էր ցաւերն ու հոգսերը լուրթեամբ տանել:

— Մենք աղքատ ենք, շատ անգամ ասում էր նրան ծերունի Յովհաննէսը, մենք պարտաւոր ենք լուրթեամբ տանել բոլորը՝ ինչ որ Նախախնամութիւնը մեզ կրտայ, թէ լաւ, թէ վատ. խեղճերը որևէ բան ցանկանալու իրաւունք չունին: Տղան լուրթեամբ լսում էր այս խօսքերը, որովհետև ծերունուն շատ էր յարգում. բայց ինչ-որ յուսոյ քաղցր ձայն կարծես շշնջում էր նրա ականջին. «Խեղճերը նոյնպէս կարող են մեծ մարդ դառնալ, մարդկանց և ճակատագրի կամքի հակառակ»: Այս հանճարեղ տղան մեծ հաւատ ունէր իւր ոյժերի վրայ:

Մի անգամ փոքրիկ Ալօիզան արտասուալից աչքերով նրա մօտ վազեց և սկսեց պատմել, թէ վաղը իւր անուանակոչութեան տօնն է, բայց ծնողները իրան թոյլ չեն տուել Նեյլօնն էլ հրաւիրել ընթրիքի: Նեյլօն քնքշութեամբ համբուրեց Ալօիզին և վստահութեամբ ասաց.

— Մի լար, սիրելի Ալօիզա. ժամանակով

ամեն բան կրփոխուի: Արդայ ժամանակ, որ այն տախտակն էլ, որ ես հօրդ ընծայեցի՝ ոսկու քաշով կրծախուի: Այն ժամանակ հայրդ էլ իւր դռները իմ առաջ չի փակի: Գու ինձ սիրի՛ր, փոքրիկ Ալօիգա, իմացիր որ ես երեւելի նկարիչ եմ դառնալու:

— Իսկ եթէ չսիրե՞մ, ասաց աղջիկը արտասուախառն ժպիտով:

Նեւլօն, որ աչքերը յառել էր դէպի հեռուն երեւացող եկեղեցին՝ ցածր ձայնով խօսեց.

— Այնուամենայնիւ ես երեւելի նկարիչ կը դառնամ: Այո՛, Ալօիգա. կամ երեւելի մարդ կը դառնամ, կամ կըմեռնեմ:

— Ուրեմն դու ինձ չես սիրում, միամտութեամբ ասաց Ալօիգան և հեռացաւ նրանից:

Բայց Նեւլօն ժպտաց, գլուխը շարժեց և դաշտով գնաց դէպի իրանց տունը: Նա ճանապարհին գնում և երեւակայում էր. — իբր թէ ինքն արդէն հասել է փառքի, ամենքը ճանաչում են իրան և պատահելիս ուրախութեամբ բարևում. իսկ գիւղացիները շշնջում են միմեանց ականջին. «Նայեցէք, դա երեւելի նկարիչ է, ամբողջ աշխարհում հռչակուած է դրա անունը.

բայց դա մեր փոքրիկ ու խեղճ Նեւլօն է, որ շարունակ կաթն էր տանում քաղաք ծախելու: Մտածում էր, որ այն ժամանակ սլապի համար թանկագին մահուդէ և թաւիշէ շորեր կարել կըտայ: Պատրաշի համար կըգնէ ոսկէ վզնոց և կասէ. «Ահա իմ ընկերս, ահա նա՛ որ իմ միակ բարեկամն էր»: Իւր համար մի փեծ, սպիտակ մարմարէ պալատ կըշինէ՝ շքեղ այգիներով շրջապատած. նրա մէջ կապրեն բոլոր աղքատ երեխաները, անտուն-անտէր որբերը, ընդունակ պատանիները, որոնք ձգտում են դէպի բարին ու գեղեցիկը...

Նեւլօն այնպէս էր ընկղմուել այս փայլուն և անշահասէր մտքերի մէջ, որ իրան լիովին երջանիկ էր զգում. մինչև անգամ նա մոռացել էր, որ այդ օրը Ալօիգի տօնն էր, բոլոր գիւղացի երեխաներ նրա մօտ երգում, ուրախանում էին, ուտում էին անուշահամ կարկանդակներ և սրնդով պար էին գալիս. իսկ ինքը տանը միայն ցամաք հաց ունէր ուտելու:

— Վնաս չունի, Պատրաշ, ասաց նա շանը գրկելով, երբ երկուսն էլ նստած էին խրճիթի շէմքին և ականջ էին դնում ջաղացից հնչող

ուրախ ձայներին. — վնաս չունի, Պատրաշ,
ամեն ինչ կը փոխուի:

Նեյլօն հաւատ ունէր ապագայի վրայ.
Իսկ Պատրաշի կարծիքով՝ ջաղացում դրուած
համեղ ընթրիքն աւելի լաւ էր, քան թէ ա-
պագայի փայլուն ցնորքները:

Եւ Պատրաշն, ամեն անգամ, ջաղացպան
Կօզէզի տան մօտով անցնելիս բարկացած մըռ-
մուռ էր:

Ե.

— Այսօր Ալօիդի անուանակոչութեան տօնն
է, այնպէս չէ, ասաց ծերունի Յովհաննէսը, որ
պառկած էր սենեակի մի անկիւնում:

Տղան գլխով արեց, բայց նա աւելի ուրախ
կըլինէր, եթէ ծերունին ամենեւին չլիշէր այդ
օրուայ մասին:

— Ինչո՞ւ դու էլ չես գնացել, Նեյլօ, շա-
րունակեց պապը, չէ որ ամեն տարի գնում էիր:

— Դու հիւանդ ես, և ես չուզեցի քեզ
միայնակ թողնել, շշնջաց տղան, կախ գցելով
իւր գեղեցիկ գլուխը:

— Ի՛նչ, դա ի՛նչ պատճառ է. հօրաքույրդ
կըզար և մօտս կընստէր, ինչպէս շատ անգամ
անում է, երբ դու տանը չես լինում: Ի՞նչ է
պատահել, Նեյլօ, չլինի՞ թէ կուռել ես փոքրիկ
Ալօիդի հետ:

— Ո՛հ, պապիկ, ընդհատեց տղան սաստիկ կարմրելով. ուղիղն ասած՝ Կօզէզը այսօր ինձ չէ հրաւիրել. նա ինչ-որ հետս լաւ չէ:

— Մի վատ բան խօսմ չե՞ս արել:

— Կարծեմ ոչինչ. ես մի անգամ նկարել եմ Ալօիդի պատկերը տախտակի վրայ, ուրիշ ոչինչ:

— Ըհ՛ը...

Ծերունին ամեն բան հասկացաւ: Նա թէեւ պառկած էր չոր տերեւներից շինած անկողնում՝ բայց չէր մոռացել մարդկանց բամբասանքը: Նա քնքշութեամբ սեղմեց իւր կրծքին Նեյլօի գանգրահեր գլուխը և դողդոջուն ձայնով ասաց.

— Դու շատ խեղճ ես, որդիս... սիրտդ շատ է վշտացած:

— Ո՛հ, ես հարուստ եմ, շշնջաց Նեյլօն: Եւ իսկապէս այդ շնորհալի տղան իւր մէջ ըզգում էր մատաղ հանճարի ոյժը և իրան հարուստ էր համարում:

Նա դուրս եկաւ և խրճիթի դռանը կանգնած՝ նայում էր աստղագարդ երկնքին և թե-

թե քամուց տատանուող բարձր սօսիներին. աշնանային խաղաղ գիշեր էր:

Ջաղացի բոլոր պատուհանները լուսաւորուած էին, և այնտեղից Նեյլօի ականջին հասնում էին սրնգի հնչիւնները: Արտասուքի խոշոր կաթիլները գլորւում էին նրա աչքերից, բայց նա դարձեալ ժպտում և ասում էր. «յետո՛յ, յետո՛յ»:

Նա այնքան ժամանակ կանգնեց դուրսը՝ մինչև որ ջաղացում մթնեց և ձայները դադարեցին:

Այն ժամանակ միայն Պատրաշի հետ ներս մտաւ և միասին քաղցր քնեցին:

Նեյլօն մի գաղտնիք ունէր, որ միայն Պատրաշին էր յայտնի: Խրճիթին կից մի փոքրիկ շինութիւն կար, ուր միայն Նեյլօն էր մտնում. մի տխուր և անշուք տեղ էր այն, բայց հիւսիսային կողմից պայծառ կերպով լուսաւորուած: Այնտեղ նա շինել էր մի փայտէ դրակալ և հասարակ գորշագոյն թղթի վրայ նկարել էր իւր անթիւ երեակայութիւններից մինը: Ոչոք նրան բան չէր սովորեցրել. ներկեր գնելու նա ոչ մի հնար չուներ և շատ անգամ իրան զրկում էր հացից, որ գոնէ թուղթ կարողանայ գնել: Նա նկարում էր միայն սև կամ սպիտակ գոյնով: Նեյլօն կաւիճով նկարել էր մի ծեր փայտահատ՝ նստած ծառի կոճղին: Նա շատ անգամ տեսել էր իրանց հարեան Միքայէլին այս ձևով նստած երեկոներին:

Թէպէտ Նեյլօն չէր սովորել և չգիտէր օրինաւոր նկարել՝ բայց և այնպէս այդ նկարը

շատ սիրուն դուրս էր եկել: Ծեր Միքայէլը կարծես կենդանի նստած լինէր. նրա յոգնած ու կնճռոտ դէմքը տխրութիւն էր արտայայտում. այնտեղ երևում էր մի երկարատև կեանք՝ ծանրաբեռնուած դառն աշխատանքով, միայնակ ծերութեամբ, չարչարանքներով և համբերութեամբ... պատկերը ներկայացնում էր գիշերային վերահաս խաւարը:

Պատկերը թէև կռպիտ էր նկարած և շատ պակասութիւններ ունէր, բայց այնուամենայնիւ նա կենդանի էր և գեղեցիկ, ինչպէս ինքը կեանքը: Նեյլօն յոյս ունէր, գուցէ մի անիրագործելի յոյս, որ իւր նկարն ուղարկէ մրցման հանդէսը: Այդ ժամանակ յայտարարուած էր որ ամեն մի տաղանդաւոր տղայ, տասնևութ տարեկանից փոքր՝ կարող է ներկայացնել իւր ինքնուրոյն աշխատանքը՝ կաւիճով կամ մատիտով նկարած, և ամենալաւ նկարի հեղինակը կըստանայ երկու հարիւր ֆրանկ *) պարգև: Մայրաքաղաքից երեք ամենալաւ նկարիչներ էին հրաւիրուած ուղարկելիք նկարները քննելու:

Ամբողջ գարունը, ամառն և աշունը Նեյ-

*) Մի ֆրանկը մօտ 40 կոպէկ արժէ:

լօն աշխատում էր այդ նկարի վրայ: Նա գիտէր, որ եթէ այդ նկարը յաջողակ դուրս գար՝ ինքը անկախութեան առաջին քայլը արած կըլինէր և այդպիսով հնար կունենար սովորել իւր սիրած արուեստը:

Այս մասին Նելլօն ոչոքի բան չէր ասում. պապը չէր կարող նրան հասկանալ, իսկ փոքրիկ Ալօիդան կորած էր նրա համար: Նրա գաղտնիքը յայտնի էր միայն Պատրաշին, որ միշտ ներկայ էր լինում նրա պարագմունքին:

Նկարները պիտի ներկայացուէին դեկտեմբերի մէկին, իսկ վճիռը պիտի յայտարարուէր նոյն ամսի քսանւեցորսին, այնպէս որ յաղթանակ տանողը ուրախ սրտով կանցկացնէր տօները:

Ձմեռային ցուրտ երեկոյ էր: Նելլօն յուսով և երկիւղով իւր մեծ նկարը դրեց փոքրիկ կանաչագոյն սալակի վրայ, Պատրաշին լծեց և քաղաք տարաւ ու դրեց քաղաքային շինութեան դռների մօտ՝ ինչպէս որոշուած էր: «Պուցէ իմ նկարը բանի պէտք էլ չէ», մտածում էր նա տխրութեամբ և իւր արածն անմտութիւն էր համարում: Չէոր ինքը մի խեղճ, ոտաբոբիկ ու անգրագէտ տղայ էր, ինչպէս կա-

րող էր այնպիսի նկար արտադրել, որ արժանի լինէր այն մեծ նկարիչների ուշադրութեանը:

Փոքր ինչ սրտապնդուելու համար Նելլօն մտաւ եկեղեցի: Մթութեան մէջ նրան այնպէս թուաց, իբր թէ Ռուբէնսի ստուերը երևաց և իրան ասում էր. «Ով ուզում է մեծ դառնալ՝ պէտք է համարձակ լինի»:

Նելլօն մխիթարուած տուն վերադարձաւ: Նա ինչ որ կարող էր արաւ, մնացեալը թողեց Աստուծոյ կամքին:

Խստաշունչ ձմեռ էր: Երբ Նելլօն տուն հասաւ՝ գիշերն սկսեց ձիւն գալ և մի քանի օր շարունակ գալիս էր: Պաշտի միջի բոլոր ճանապարհներն ու շաւիղները ծածկուեցան, գետերը սառան, և ցուրտը քանի գնում՝ սաստկանում էր: Այդ ժամանակ կաթ տանելն էլ դժուարացաւ. դժուար էր մանաւանդ ծեր Պատրաշին. նրա ոսկորները ցաւում էին, բայց նա երբէք աշխատելուց խոյս չէր տալիս: Նելլօն երբեմն կամենում էր նրան օգնել և ինքն էր քաշում սալակը, բայց Պատրաշն ընդդիմանում էր: Միակ օգնութիւնը, որ շունը ընդունում էր նրանից՝ այն էր, որ երբ սալակը

դժուարութեամբ էր շարժուում սառցապատ ճանապարհով՝ Նելլօն ետեւից հրում էր:

— Պատրաշ, դու մնա տանը, հանգստացիր, իսկ սալակը ինքս կըքաշեմ, — շատ անգամ ասում էր Նելլօն: Բայց Պատրաշը գալիս կանգնում էր լծակի մէջ և քաջութեամբ քաշում էր ձիւնապատ դաշտերով:

«Ոչոք չպիտի հանգստանայ, քանի որ կենդանի է», մտածում էր Պատրաշը, և երբեմն նրան թւում էր, որ շուտով նրա հանգստանալու ժամը պիտի հասնի: Նրա տեսողութիւնը թուլացել էր, առաւօտները դժուարութեամբ էր արթնանում. բայց սա նրան չէր խանգարում, նա դարձեալ առաւօտները վաղ վեր էր կենում իւր յարդէ անկողնից և աշխատանքի գնում:

— Խեղճ Պատրաշ, թէ ես և թէ դու շուտով կը հանգստանանք գերեզմանի մէջ, մի անգամ ասաց ծերունի Յովհաննէսը, Պատրաշի գլուխը շոյելով: Նրանք երկուսն էլ միեւնոյն ցաւն ունէին սրտերում, թէ արդեօք իրանց մահից յետոյ ո՞վ պիտի խնամէ իրանց սիրելի Նելլօն:

Է.

Մի անգամ Նելլօն Պատրաշի հետ տուն վերադառնալիս՝ ձիւնապատ ճանապարհի վրայ գտաւ մի տիկինիկ՝ ոսկեթել ասեղնակար շորեր հագին: Պա մի սիրուն խաղալիք էր. և որովհետեւ Նելլօն չկարողացաւ տիրոջը գտնել՝ վրձուեց Ալօիզին ընծայել:

Երբ նա ջաղացին մօտեցաւ՝ մութը բոլորովին ընկել էր: Նա մօտեցաւ Ալօիզի փոքրիկ պատուհանին և կամաց բաղխեց: Աղջիկը վախեցած բաց արեց պատուհանը, և Նելլօն տուեց գեղեցիկ տիկնիկը նրան ասելով.

— Ես այդ գտայ ձիւնի մէջ, Ալօիզա, առ, քեզ լինի: Դէ, մնաս բարով:

Եւ նա իսկոյն անյայտացաւ գիշերային մթութեան մէջ, այնպէս որ Ալօիզան չկարողացաւ գոնէ շնորհակալութիւն յայտնել նրան:

Այդ գիշերը ջաղացում հրդեհ պատահեց։ Ամբարները և շատ ցորեն այրուեցան. միայն ջաղացը և ջաղացպանի բնակարանն անվնաս մնացին։ Ամբողջ գիւղը սարսափած դուրս վազեց փողոց, իսկ քաղաքից շուտով վրայ հասան հրշէջները։ Ջաղացպանի բոլոր կայքը ապահովագրած էր, ուստի նա որեւէ կորուստ չունեցաւ. այնուամենայնիւ նա սաստիկ կատաղած գոռում էր՝ իբր թէ տունը կրակ են տուել։

Նելլօն գիշերը արթնանալով՝ վազեց որ ուրիշների պէս ինքն էլ օգնէ։ Բայց Կօզէզը կոպտութեամբ հրեց նրան ասելով.

— Երեկոյեան դու թափառում էիր այս տեղերքը և հրդեհի պատճառն էլ քեզ շատ լաւ յայտնի պիտի լինի։

Նելլօն լսում էր և շատ էր զարմանում, որ ջաղացպանն այսպիսի բոպէում կարողանում է կատակ անել։

Բայց ջաղացպանը միւսնոյն բանը կրկնեց նաեւ հետեւեալ օրը, և գիւղում լուր տարածուեց, իբր թէ Նելլօն անյայտ պատճառով թափառելիս է եղել ջաղացի մօտերքը և իբր թէ նա վաղուց ատելիս է եղել ջաղացպանին, որովհե-

տեւ վերջինս արգելել է նրան փոքրիկ Ալօիգի հետ խաղալ։ Ամբողջ գիւղը հարուստ ջաղացպանի շուաքիցն անգամ դողում էր, և նրան հաճոյանալու համար ամենքն էլ սկսեցին սառը և կասկածանքով վարուել Նելլօի հետ։ Թէպէտ երեսին բան չէին ասում, բայց նա նկատում էր, որ ամենքի յարաբերութիւնը փոխուել է դէպի ինքը։ Անմեղ և միայնակ Նելլօն անկարող էր կռուել հասարակական կարծիքի դէմ։

— Դու շատ խիստ ես վերաբերում այն տղային, մի անգամ ասաց ջաղացպանի կինը իւր ամուսնուն. նա շատ ազնիւ և պատուական տղայ է, և թէև դու նրան վիրաւորել էիր, բայց նրա մտքովն էլ չէր կարող անցնել մի այդպիսի յանցանք գործել։

Բայց Կօզէզը յամառ բնաւորութեան տէր մարդ էր. որքան էլ անիրաւացի լինէր իւր արածը՝ նա երբէք յետ չէր կանգնի։

Նելլօն հպարտութեամբ և համբերութեամբ տանում էր այդ անպատուութիւնը։ Միայն Պատրաշն էր հասկանում նրա ցաւերը։ Յաճախ Նելլօն ասում էր ինքն իրան. «Եթէ

ես պարզեւ ստանամ՝ կարելի է այն ժամանակ խղճան ինձ վրայ»:

Բայց այնուամենայնիւ տասն և հինգամեայ պատանին, որ իւր ամբողջ կեանքը անց էր կացրել գիւղական փոքրիկ շրջանում և ամենքից սէր ու համակրանք վայելել՝ այժմ շատ վշտանում էր, տեսնելով որ այդ փոքրիկ շրջանը իրանից երես է դարձնում: Ծանր էր մանաւանդ այսպիսի ցուրտ ձմեռ ժամանակ, երբ ուրիշների տանը նա պէտք է մի տաք, լուսաւոր անկիւն գտնէր: Գիւղացիները ձմեռը աւելի մօտ էին լինում միմեանց. իսկ Նելլօի և Պատրաշի վրայ այս անգամ ոչոք ուշադրութիւն չէր դարձնում: Խեղճ երեխան իւր շան հետ մնացել էր ցուրտ սենեակի մէջ դռն ճակատադրին մատնուած: Դատ անգամ նրանք առանց հացի էին մնում, որովհետեւ քաղաքից մի ուրիշ մարդ էր գալիս գիւղ և կաթն առնում տանում էր ծախելու. միայն երեք-չորս ընտանիք էին մնացել, որ Նելլօին էին յանձնում իրանց կաթը ծախելու: Այսպէս ուրեմն Պատրաշի բեռը շատ թեթեւացաւ, բայց Նելլօի գլուխը պանն էլ բոլորովին դատարկուեց: Պատրաշն

առաջուայ նման կանգ էր առնում բոլոր դռների առաջ, որոնք այժմ փակւում էին նրա համար: Եւ խելացի շունը խղճալի կերպով լուռ և յանդիմանական հայեացք էր ձգում նրանց վրայ ու անցնում էր:

Հարեւանների համար շատ ծանր էր իրանց դռներն ու սրտերը փակել նրանց առաջ և տեսնել թէ ինչպէս Պատրաշը քաշ է տալիս դատարկ սալակը. բայց այդ անում էին միմիայն Կօզէզին չգրգռելու համար:

Ը.

Փնդեան տօնը մօտենում էր: Խիստ սառնամանիքը սկսուել էր. շատ ձիւն էր եկել, իսկ գետի սառուցն այնպէս էր ամրացել, որ նրա վրայով աղատ անցնում էին թէ՛ ձիով և թէ՛ ոտով: Փնդեան տօներին այս գիւղի բնակիչները առհասարակ շատ ուրախ ժամանակ էին անց կացնում: Ամենախեղճ ընտանիքներն անգամ ուտում էին անուշաՀամ թխուածքներ և քաղցրաւենիք. զանազան խաղեր էին սարքում, պարում էին. ամեն տեղ պատերը զարդարում էին սրբերի շաքրէ փոքրիկ արձաններով: Ձիաների վզից կախած զանգակները ուրախ-ուրախ Հնչում էին: Իւրաքանչիւր խրճիթում տաք կերակուր էր պատրաստուում: Զուգուած աղջկերքը գոյնզգոյն Հագուատներով գնում-գալիս էին եկեղեցի. նրանք ուրախ-զուարթ ա-

սուլիս էին անում և ծիծաղում. միայն մի փոքրիկ խրճիթում խաւար էր և ցուրտ:

Նելլօն ու Պատրաշը աշխարհիս երեսին միայնակ էին մնացել: Հէնց տօներից մի քանի օր առաջ մեռաւ խեղճ ծերունի Յովհաննէս Պասսը, որ իւր կեանքն անց էր կացրել վըշտերի ու տանջանքների մէջ: Նա վաղուց արդէն անդամալուծ էր և Հազիւ կարողանում էր խօսել, միայն իւր սէրն էր որ ոգևորում էր նրանց: Երբ նրանք աշխատանքից տուն էին վերադառնում՝ նա միշտ քաղցր ժպիտով դիմաւորում էր նրանց: Ծերունու մաՀը նրանց սաստիկ վշտացրեց: Նրանք դառն արտասուք թափելով՝ դազաղի Հետ գնացին մինչև փոքրիկ եկեղեցու մօտի գերեզմանատունը: Ռացի նրանցից ուրիշ ոչոք չափսոսաց, ոչոք չյիշեց խեղճ, բարի ծերունուն:

«Երևի այժմ սա կըմեղմանայ դէպի Նելլօն և թոյլ կըտայ նրան մեզ մօտ գալ», մտածում էր ջաղացպանի կինը, նայելով իւր ամուսնու վրայ, որ օջախի առաջ նստած ծխում էր:

Աօգէզը Հասկանում էր կնոջ միտքը, բայց նա սաստիկ յամառ էր, և երբ Հանգուցեալի

անշուք դադաղը նրանց տան մօտով անց էին կացնում, նա իւր դուռն անգամ չբացեց: «Այդ տղան մուրացկանի մէկն է», յամառութեամբ մտածում էր նա, «ես չեմ կամենում, որ նա խաղայ Ալօիդի հետ»:

Ջաղացպանի կինը վախենում էր իւր մարդուց և չէր համարձակում նրան բան ասել, բայց երբ տեսաւ, որ Նելլօն գերեզմանատնից յետ է դառնում՝ նա Ալօիդին անթառամ ծաղիկներից հիւսած մի պսակ տուեց և հրամայեց, որ տանի գերեզմանի վրայ դնէ:

Նելլօն ու Պատրաշը կոտրուած սրտով տուն վերադարձան: Ճակատագիրը նրանց հաւածում էր. բանից երեւաց, որ նրանք զրկւում էին նաև իրանց վերջին մխիթարութիւնից—իրանց աղքատիկ, բայց թանկագին խրճիթից: Նրանք տանտիրոջ պարտ էին մի ամբողջ ամսուայ վճար, ուստի և նա դուրս արեց նրանց: Թաղումից յետոյ Նելլօի մօտ ոչ մի կոպէկ չէր մնացել: Նա փորձեց տանտիրոջից ժամանակ խնդրել, բայց անգութ և ժլատ գիւղացին չկամեցաւ սպասել: Պարտքի փոխարէն նա վերցրեց նրանց բոլոր աման-չամանը,

բոլոր կենսական պիտուքները և հրամայեց որ նրանք հէնց հետևեալ առաւօտը բնակարանից հեռանան:

Յուրտ ու խաւար սենեակում, հանգած օջախի առաջ, տխրութեամբ անց կացրին այդ գիշերը տղան և շունը՝ միմեանց փաթաթուած: Նրանք սովոր էին ցրտին, բայց վիշտը սառեցրել էր նրանց սրտերը:

Միւս առաւօտը, Ծննդեան ճրագալոյցի օրը, Նելլօն դառնապէս լաց եղաւ՝ իւր ընկերոջը կրծքին սեղմելով:

— Գնանք, սիրելի Պատրաշ, շշնջաց նա, գնանք, ընկեր, մեզ այստեղից դուրս են անում:

Նրանք կամացուկ հեռացան այդ տեղից: Այնքան վաղ էր, որ բոլոր պատուհանների փեղկերը դեռ փակ էին. միայն մի քանի գիւղացի դուրս էին եկել փողոց, որոնք մինչև անգամ ուշադրութիւն էլ չդարձրին շան և տղայի վրայ: Մի տան առաջ Նելլօն կանգ առաւ և անվստահ ներս նայեց. նրա պապը մի մեծ ծառայութիւն էր արել այդ տան բնակիչներին:

— Խնդրեմ մի կտոր հաց տուէք Պատրա-

շին, ասաց նա երկչոտութեամբ, նա ծեր է և երէկ առաւօտուանից բան չէ կերել:

Կինը արագութեամբ վրայ խփեց դուռը, փնթփնթալով՝ թէ այս թանգութեան տարին ինչ ողորմութեան ժամանակ է:

Տղան և շունը յոգնած առաջ գնացին, ոչոքից այլևս բան չխնդրեցին: Նրանք քաղաք հասան հէնց այն ժամանակ, երբ քաղաքային ժամացոյցը տասը խփեց:

«Ո՞ւր է, գոնէ մի բան ունենայի ծախելու, Պատրաշին հաց առնէի», մտածում էր Նեյլօն. բայց նա ոչինչ ունէր, բացի իւր հագի հասարակ շորերից և փայտէ հողաթափնեղից: Պատրաշը հասկացաւ նրա միտքը և մըտերմաբար իւր դուռը նրա ձեռին դրեց, կարծես խնդրելիս լինէր թէ իւր մասին անհանգիստ չլինի:

Կէսօրին պիտի յայտարարուէր այն բախտաւորի անունը, որ մրցանակ պիտի ստանար իւր նկարի համար: Եւ Նեյլօն ուղեորուեց դէպի այն հասարակական շինութիւնը, որտեղ թողել էր իւր նկարը: Այնտեղ մեծ բազմութիւն էր

հաւաքուել: Նա երկչոտութեամբ առաջ գնաց Պատրաշից բռնած:

Քաղաքի մեծ ժամացոյցը տասներկուսը խփեց: Դուռերը բացուեցին՝ և ամբոխն իրար անցաւ: Ամենքը զիտէին որ ընտրած պատկերը փայտէ ձողից կապած պիտի բարձրացնէին, որ ամենքը տեսնեն: Յուզմունքից Նեյլօն աչքերը մթնեցին, գլուխը պտոյտ եկաւ, ծնկները թուլացան: Երբ փոքր ինչ ուշքի եկաւ՝ նայեց բարձրացած պատկերին, — իւր նկարը չէր: Մի մարդ ծանր և հնչիւն ձայնով յայտարարեց, որ մրցանակն ստացել է քաղաքի գիշերապահի որդին — Ստեփանը:

Նեյլօն ուշքի գալով՝ իրան գտաւ ցուցահանդիսի շինութեան քարէ աւտիճանների վըրայ ընկած: Պատրաշը սաստիկ շփոթուած աշխատում էր նրան ուշքի բերել, իսկ հեռում երևում էր պատանիների մի մեծ խումբ, որ ուրախ աղաղակներով ճանապարհ էր ձգում իրանց բախտաւոր ընկերոջը — Ստեփանին:

Երեխան վեր թռաւ տեղից, զրկեց շանը և շշնջաց:

—Ամեն բան վերջացաւ, սիրելի Պատրաշ, ամեն բան:

Նա շատ թուլացել էր քաղցից. իւր վերջին ոյժը հաւաքելով՝ դանդաղ քայլերով գիւղ ուղևորուեց: Պատրաշը իւր բրդոտ գլուխը կախ ձգած՝ քայլում էր նրա կողքից:

Քուլայ-քուլայ ձիւն էր գալիս. հիւսիսից փչում էր ցրտաշունչ քամին. սաստիկ ցուրտ էր: Նրանք երկար ժամանակ գնում էին և երբ վերջապէս գիւղին մօտեցան՝ ժամացույցը չորսը խփեց:

Պատրաշը յանկարծ կանգ առաւ, նա ձիւնի տակից մի բանի հոտ առաւ և սկսեց ոտներով ձիւնը փորել, այնքան՝ որ տակից դուրս հանեց մի շագանակագոյն կաշուէ քսակ և Նելլօին տուեց: Թէև մութն էր, բայց մօտակայ խաչելութեան պատկերի առաջ մի լապտեր էր վառւում, որ աղօտ լոյս էր արձակում:

Երեխան մեքենայաբար քսակը լոյսին մօտեցրեց:

Քսակի վրայ գրած էր Բասս Կօգէզի անունը, իսկ մէջը վեց հազար Փրանսիի թղթադրամներ գտաւ:

Այս գիւտը ցրուեց Նելլօի առաջուայ անդգալութիւնը: Նա քսակը ծոցը դրեց և Պատրաշի գլուխը շոյեց: Զուներ յառած աչքերով դիտում էր նրա դէմքը: Նելլօն ուղղակի ջաղացը գնաց, մօտեցաւ դռանը և բաղխեց: Ջաղացպանի կինը, արտասուալից աչքերով, դուռը բացեց: Նրա ետև կանգնած էր Ալօիզան:

—Այդ դժու ես, խեղճ տղայ, քնքշութեամբ ասաց կինը. շուտով հեռացիր, որ Կօգէզի աչքին չերևաս: Այսօր մեր գլխին մի մեծ փորձանք է եկել: Նա գնացել է իւր կորցրած փողերը որոնելու, իսկ այժմ որքան դժուար կըլինի ձիւնի մէջ բան գտնելը: Այս կորուստով մեր տունը քանդոււմ է: Մենք որ քեզ այնքան չարիք արինք՝ Աստուած էլ մեզ պատժեց:

Նելլօն քսակը տուեց նրան և Պատրաշին ներս կանչեց:

—Պատրաշը քիչ առաջ գտաւ այս փողերը, ասաց նա շտապով: Այս բանը պատմեցէք Կօգէզին, երևի նա այսուհետև կըխղճայ ծեր շանը և միշտ կերակուր ու ապաստանարան կըտայ: Խնդրեմ չթողնէք, որ իմ ետևից գայ և բարի եղէք դէպի նա:

Եւ նախ քան նրանք իւր դիտաւորութիւնը հասկանային՝ նա համբուրեց Պատրաշին, դուռը արագութեամբ վրայ դրեց և անյայտացաւ գիշերային մթութեան մէջ:

Մայր ու աղջիկ այս անսպասելի ուրախութիւնից հազիւ կարողացան ուշքի գալ: Նրանք սկսեցին Պատրաշին փայփայել, քաղցր իւղահաց և միս բերին նրա համար և աշխատում էին նրան տաքացնել կրակի մօտ: Բայց զուր էր աշխատանքը. անմխիթար Պատրաշը դռան մօտից չէր հեռանում:

Ջաղացական ժամը Ե-ին յոգնած և յուսահատուած տուն դարձաւ:

— Կորան փողերս, ասաց նա դողդոջուն ձայնով. մենք ամեն տեղ լապտերով ման եկանք, բայց չկայ ու չկայ: Կորաւ աղջկասօժիտը և մեր ամբողջ կարողութիւնը:

Կինը քսակը նրան տուեց և պատմեց եղելութիւնը: Խստասիրտ ծերունին ամբողջ մարմնով դողաց և յուզուած ընկաւ աթոռի վրայ:

— Ես շատ խիստ վարուեցի խեղճ տղայի հետ, շշնջաց նա վերջապէս, արժանի չեմ նրա այսպիսի բարի վերաբերմունքին:

Փոքրիկ Ալօիդան սիրտ առնելով՝ մօտեցաւ հօրը, փաթաթուեց նրան և ասաց.

— Հայրիկ, Նելլօն դարձեալ կարող է գալ մեզ մօտ, հարցրեց նա կամացուկ:

Ջաղացական սեղմեց նրան իւր կրծքին: Նրա խիստ, արեւառ դէմքը այժմ դժգոյն էր, իսկ շրթունքները դողում էին:

— Ի հարկէ, ի հարկէ, երբ կամենայ կարող է գալ, պատասխանեց նա. Ծննդեան տօներն էլ մեզ հետ կանցկացնէ. ես մեղաւոր եմ նրա առաջ, բայց Աստուծոյ օգնութեամբ կաշխատեմ մեղքս քաւել:

Ալօիդան ուրախ-ուրախ համբուրեց հօրը, վեր թռաւ նրա ծնկներից և վազեց դռանը նստած շան մօտ:

— Այսօր ես կարող եմ Պատրաշին լաւ հիւրասիրել, — աղաղակեց նա մանկական հրեճուանքով:

Հայրը որ գլուխը կախ էր ձգել՝ յուզուած ասաց.

— Այո, այո, հիւրասիրիր շանը, ամենալաւ բաներ ուտացրո՛ւ, դա արժանի է:

Ջաղացը Ծննդեան տօնի առիթով ամեն

տեսակ բարիքներով լիքն էր — սերուցք, մեղր, տեսակ-տեսակ համեղ կերակուրներ ու քաղցրա-
ւենիներ. տունը տաք էր և պայծառ լուսա-
ւորուած: Ալօիզան ամեն կերպ աշխատում էր
Պատրաշին կերակրել, բայց շունը ոչինչ չէր
ուտում: Ճանապարհին նա շատ մրսել ու քաղ-
ցել էր, բայց առանց Նեյլօի չէր ուզում ո՛չ
տաքանալ, ոչ մի բան ուտել: Նա դռան ա-
ռաջ նստած էր և հէնց այն էր մտածում, թէ
ինչպէս անէ, որ կարողանայ դուրս ծլկուել:

— Նա Նեյլօին է ուզում, ասաց Կօզէզը,
ինչ բարի շուն է. լուսանալուն պէս ես կերթամ
Նեյլօին որոնելու:

Ջաղացի խոհանոցը շատ տաք էր. աղ-
քատ հարւաններն անդադար մտնում էին
տաքանում, մի բաժակ գարեջուր խմում, տա-
պակած սագի մսից ուտում գնում էին: Փոքրիկ
Ալօիզան ուրախ էր, որ վաղը իւր խաղընկերը
պիտի վերադառնար. նա թռչկոտում և պա-
րում էր: Կօզէզը ուրախ ժպտում և ասում էր,
որ նա անպատճառ կապահովացնէ Ալօիզի
փոքրիկ ընկերոջը: Տանտիկինը իւր ճախարակի
առաջ նստած նոյնպէս ուրախ էր:

Ամենքն էլ փայփայում և հիւրասիրում
էին Պատրաշին, բայց նրա համար ուրախու-
թիւն չկար, քանի որ Նեյլօն մօտը չէր:

Երբ սեղանն արդէն պատրաստ էր՝ հիւ-
րերը նստեցին նրա շուրջը և սկսեցին բարձրա-
ձայն և ուրախ զրոյց անել: Այդ ժամանակ
դուռը մոռացմամբ բաց էին թողել. Պատրաշը
նոյն ըոպէին յանկարծ դուրս թռաւ և այն
ցրտին ու մթանը սկսեց վաղել: Նրա միակ ու-
ղածն այն էր, որ Նեյլօին գտնէ:

փչող քամու խուլ շառաչիւնը. խանութների գլխին դրած ցուցանակները տեղից պոկւում, խակ լապտերների բարձր սիւները շարժւում էին:

Այնքան անցորդներ էին գնացել-եկել ձիւնի վրայով և իրանց հետքերը թողել՝ որ Պատրաշը շուտ-շուտ կորցնում էր իւր բարեկամի հետքը: Բայց յոգնած ու քաղցած կենդանին չէր յուսահատւում և հետքը նորից գտնելով՝ առաջ էր գնում առանց ուշադրութիւն դարձնելու այն անտանելի ցուրտ եղանակի վրայ:

Սուր-սուր սառույցները կտրատում էին նրա թաթերը, քամին թափանցում էր մինչև ոսկորները, բայց նա շարունակ առաջ էր գնում: Նա ուղղւում էր դէպի եկեղեցին:

Եկեղեցու դռները գիշերուա՛յ հսկումից յետոյ բաց էին մնացել: Պատրաշը քարէ սալաշատակի վրայ հետքեր նկատեց. այդ հետքերով գնաց մտաւ եկեղեցի, որտեղ միայն խաւար և լուռութիւն էր տիրում:

Նելլօն պառկած էր սեղանի առաջ յատակի վրայ: Պատրաշը լուռթեամբ մօտեցաւ երեխային, լիզեց նրա երեսը և կարծես փայփայելով ասելիս լինէր. «Միթէ կարծում էիր

Թ.

Ամբողջ գիշերը ձիւն էր գալիս և Նելլօի հետքը կորել էր: Փոթորկալից գիշեր էր: Ճանապարհներում վառուող լապտերները հանգել էին. քաղաքին պատել էր անթափանցելի խաւարը. ոչ մի կենդանի արարած չէր երևում, ամենքն էլ զուարճանում էին իրանց տաք տրներում: Միայն ծեր Պատրաշը քաղցած փորով և դողալով թափառում էր գիշերային մթութեան մէջ. նրան ոչ ոք էր տալիս դէպի իւր տէրն ունեցած ամենավառ, աննենգ սէրը:

Կէս գիշերից բաւական անց էր, երբ Պատրաշը քաղաքի մութ և ծուռ ու մուռ փողոցներում գտաւ Նելլօի հետքը: Մթութեան մէջ երբեմն աչքի էր ընկնում պատուհանների կիսափակ փեղկերից և տուն վերադարձող ուրախ հիւրերի լապտերների լոյսը: Լսելի էր միայն

թէ ես քեզ կըթողնեմ. չէ որ ես քո բարեկամն եմ»:

Տղան մի թույլ աղաղակ արձակեց և սիրով գրկեց շանը:

— Մեռնէնք միասին, շշնջաց նա. մենք ոչոքի պէտք չենք... ամենքը մեզ թողել են...

Իբրև պատասխան՝ Պատրաշն աւելի մօտեցաւ տղային և գլուխը դրեց նրա կրծքին: Արտասուքը պատել էր նրա սևորակ ու մեծ-մեծ աչքերը:

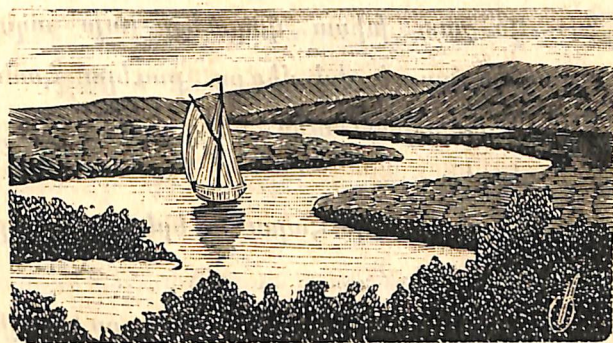
Նրանք ամուր փաթաթուեցին միմեանց: Պիշերը շատ ցուրտ էր: Լուսամուտներում երբեմն երևում էր չղջիկը և երբեմն լոյսի մի ճառագայթ ներս էր թափանցում մութ կամարների տակ: Յուրտը նրանց թմրեցրեց: Երազում տեսնում էին նրանք իրանց բախտաւոր օրերը՝ երբ միասին վազվզում էին լանաչ մարդագետիկների վրայ, նստում էին գետափին եղէգների մէջ և նայում էին մօտից անց կացող նաւակներին:

Յանկարծ մի սպիտակ լոյս ներս ընկաւ և լուսաւորեց եկեղեցին: Լուսնեակը զուրս էր եկել: Նրա կաթնանման լոյսը ուղղակի ընկնում

էր Ռուբէնսի երկու նկարների վրայ, որոնց վրայից վարագոյրը տղան ետ էր քաշել եկեղեցի մտնելիս: Նեյլօն սթափեց և ոտի կանգնեց:

— Վերջապէս ես նրանց տեսնում եմ, աղաղակեց նա բարձրաձայն, և ուրախութեամբ ձեռները դէպի նկարները մեկնելով՝ գոհութեան արտասուք էր թափում աչքերից:— Ո՛հ Աստուած իմ, շնորհակալ եմ Քեզանից:

Նրա ոտները թուլացան և նա ծնկան վրայ ընկաւ, աչքերը չհեռացնելով հրաշալի նկարներից: Մի վայրկեանից յետոյ լոյսն անյայտացաւ, նորից պատեց անթափանցելի խաւարը և Նեյլօն ընկաւ Պատրաշի կրծքին:

էր—մի ծեր, յոգնած փայտահատ, բայց զարմանալի տաղանդով: Ես ուզում եմ այդ հանձարեղ տղային ինձ մօտ վերցնել և նկարչութիւն սովորեցնել: Ժամանակով նա երևելի նրկարիչ կը դառնայ:

Ամենից յետոյ եկաւ փոքրիկ աղջիկը մետաքսանման դանդուրներով: Նա սեղմելով հօր ձեռը՝ սարսափելի կերպով հեծեծում էր և յուսահատութեամբ ձայն էր տալիս Նելլօին.

—Նելլօ, սիրելի Նելլօ, արթնացի՛ր, գընանք, տանը ամեն բան պատրաստ է քեզ համար:

Բայց մանկան գունատ դէմքը, որ դարձրած էր դէպի Ռուբէնսի հրաշալի նկարները՝ կարծես ամենքին ժպտալով ասելիս լինէր «ուշ է»:

Ջանգի ներդաշնակ ձայնը ուրախ հնչում էր սառն օդի մէջ. պայծառ արեգակը լուսաւորում էր ձիւնապատ դաշտերը և ժողովուրդը ուրախ-ուրախ անց ու դարձ էր անում փողոցներով: Նելլօն և Պատրաշը ալլւս ողորմութիւն չէին խնդրում ոչ մէկից, նրանք էլ բանի պէտք չունէին:

Նրանք իրանց ամբողջ կեանքը միասին

ժ.

Առաւօտը գիւղի բնակիչները նրանց գտան եկեղեցւ սեղանի առջև: Երկուսն էլ սառել էին: Նրանց վերև կախուած էին Ռուբէնսի նրկարները, որոնք լուսաւորուած էին արեգակի հրաշալի լոյսով: Այդ ժամանակ խստասիրտ Կօզէզը մտաւ եկեղեցի և այս տխուր տեսարանի վրայ դառն լաց եղաւ:

—Ես շատ խիստ վարուեցի այս տղայի հետ, ասաց նա, և իմ մեղքս քաւելու համար վճռել էի կարողութեանս կէսը սրան տալ և ինձ որդեգրել:

Յետոյ եկաւ մի հաբուստ երևելի նկարիչ և ասաց.

—Ես որոնում եմ այն նշանաւոր տղային, որ իսկապէս արժանաւոր էր մրցանակ ստանալու: Նրա նկարածը շատ հասարակ պատկեր

էին անց կացրել և մեռնելիս ու մեռնելուց յետոյ էլ անբաժան մնացին: Երբ նրանց գտան՝ տեսան որ տղան աչնպէս ամուր սեղմել էր շանը, որ առանց մեծ ջանքի անկարելի էր նրանց բաժանել իրարից:

Նրանց միասին էլ թաղեցին:

Վ Ե Ր Ջ

0004712
0004711
0004710
0004709
0004708
0004707
0004706
0004705

410
411
412
413
414
415
416
417

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0004712

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0004711

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0004710

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0004709

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0004708

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0004707

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0004706

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0004705

